
РОЗДІЛ IV. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.54

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.1.50>

АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Борцевич П.С.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри економіко-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-0921-0779*

Борцевич П.С. Аспекти правового регулювання державної підтримки малого та середнього підприємництва в сучасних умовах.

Стаття присвячена дослідженню сучасних аспектів правового регулювання державної підтримки малого та середнього підприємництва. В статті наголошується на тому, що в умовах сьогодення питання розвитку підприємництва є вкрай актуальним для забезпечення економічної стабільності держави. Для України ця проблема є особливо значущою, адже, з одного боку, країна перебуває у процесі євроінтеграційних перетворень і прагне адаптувати національне законодавство та політику до європейських стандартів, а з іншого – змушена протистояти викликам воєнного стану, які суттєво ускладнюють умови ведення бізнесу.

В статті досліджено підходи до сучасного розуміння малого та середнього підприємництва. В статті наголошується на тому, що низкою прийнятих в останні роки нормативних актів докладно визначено напрямки та шляхи державної підтримки малого та середнього підприємництва.

Важливим аспектом державного регулювання підприємництва є створення системи державної підтримки, що сприяє поліпшенню у всіх сферах соціально-економічного життя. Це можливо лише за умови забезпечення конкурентоспроможності, створення сприятливого клімату та раціональної підтримки з боку держави, а також ефективного використання ринкових механізмів.

У висновках наголошується на тому, що мале та середнє підприємництво є ключовим елементом ринкової економіки, який поєднує індивідуальну ініціативу підприємців із ризиком та прагненням до прибутку. Мале та середнє підприємництво сприяє формуванню конкурентного середовища, забезпечує зайнятість населення та залучення різноманітних ресурсів, водночас стимулюючи інноваційний розвиток економіки. Малі та середні підприємства підвищують гнучкість ринкових механізмів, задовольняють локальні потреби споживачів і підтримують діяльність великих компаній, беручи на себе виробництво дрібносерійної або спеціалізованої продукції.

Поряд з позитивними законодавчими змінами сучасне законодавство також містить низку прогалин щодо забезпечення цілісної структури державної підтримки малого та середнього підприємництва.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво, державна підтримка, економічна стабільність, правове регулювання, ринкова економіка.

Bortsevych P.S. Aspects of legal regulation of state support for small and medium-sized businesses in modern conditions.

The article is devoted to the study of modern aspects of legal regulation of state support for small and medium-sized businesses. The article emphasizes that in today's conditions the issue of entrepreneurship development is extremely relevant for ensuring the economic stability of the state. For Ukraine, this problem is especially significant, because, on the one hand, the country is in the process of European integration transformations and seeks to adapt national legislation and policy to European standards, and on the other hand, it is forced to confront the challenges of martial law, which significantly complicate the conditions for doing business.

The article examines approaches to the modern understanding of small and medium-sized enterprises. The article emphasizes that a number of regulatory acts adopted in recent years have defined in detail the directions and ways of state support for small and medium-sized enterprises.

An important aspect of state regulation of entrepreneurship is the creation of a system of state support that contributes to improvements in all areas of socio-economic life. This is possible only if competitiveness is ensured, a favorable climate is created, rational support from the state is provided, and market mechanisms are effectively used.

The conclusions emphasize that small and medium-sized enterprises are a key element of a market economy, combining the individual initiative of entrepreneurs with risk and the desire for profit. Small and medium-sized enterprises contribute to the formation of a competitive environment, ensure employment of the population and the attraction of various resources, while stimulating the innovative development of the economy. Small and medium-sized enterprises increase the flexibility of market mechanisms, satisfy local consumer needs and support the activities of large companies, taking on the production of small-scale or specialized products.

Along with positive legislative changes, modern legislation also contains a number of gaps in ensuring a holistic structure of state support for small and medium-sized businesses.

Key words: small and medium-sized businesses, state support, economic stability, legal regulation, market economy.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації національної економіки малого та середнього підприємництва відіграє ключову роль у забезпеченні стійкого зростання, формуванні конкурентного середовища та розвитку інноваційного потенціалу країни. Саме підприємницький сектор виступає важливим чинником зайнятості населення, створення нових робочих місць та наповнення державного і місцевих бюджетів. Водночас його розвиток вимагає цілеспрямованої державної підтримки, адже мале та середнє підприємництво характеризується обмеженими фінансовими та організаційними ресурсами, що ускладнює його адаптацію до швидкозмінних умов внутрішнього й зовнішнього середовища.

Стан опрацювання проблематики. питання державної підтримки малого та середнього підприємництва були предметом дослідження багатьох вчених, зокрема Гриценко Л.Л., Денисенко М.П., Дехтяр Н. А., Дикань В.Л., Задорожнюк Н.О., Забедюк М.С., Мешко Н.П., Назаренко І.Л., Обруч Г.В., Пронько Л.М., Ситник О.Ю., Фурман І.В. та інші. Проте, зважаючи на сучасні виклики, що стоять перед Україною та динаміку зміни ситуації, питання правового регулювання державної підтримки малого та середнього підприємництва залишається актуальним.

Метою статті є визначення сучасних аспектів правового регулювання державної підтримки малого та середнього підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Підприємництво, як економічна категорія – це певний вид господарювання, де основним суб'єктом є підприємець, який раціонально комбінує фактори виробництва, на власний ризик та на інноваційній основі організовує та управляє виробництвом з метою отримання підприємницького доходу або іншої вигоди для власника

Поняття «підприємництво» формувалося протягом багатьох років, проте, й досі не може бути повністю сформованим через те, що воно розвивається та продовжує розвиватися в сучасному світі. Деякі вчені-економісти давали визначення підприємництву через поняття «підприємець», як центральну постать цієї діяльності [1, с. 211].

В ході еволюції категорії «підприємництво» сформувалися чотири концептуальні підходи до його визначення.

Перший підхід визначає підприємництво як діяльність, яка ототожнюється з ризиком і фінансовою відповідальністю, а також характеризується наявністю у підприємця власності на засоби виробництва. Тобто підприємцем може бути лише власник засобів праці.

В другому підході попереднє уявлення щодо підприємництва доповнюється роллю організатора, яку має виконувати підприємець. Тобто власність на засоби виробництва доповнюється наявними у людини організаційними здібностями. Отже, однієї власності недостатньо.

Третій підхід до осмислення підприємництва виділяє такі функції, як розвиток власності, орієнтованої на зростання капіталу і одержання прибутку. Отже, такий підхід передбачає формування мети діяльності, а саме – отримання економічної вигоди для власника.

Четвертий підхід визначає підприємництво як специфічний вид організаційно-управлінської діяльності, орієнтованої на нововведення. Удосконалення є передумовою успішної підприємницької діяльності. Отже, діяльність повинна містити елемент новизни, щоб мати успіх на ринку і бути конкурентоспроможною [2].

Таким чином, підприємництво є одним із різновидів творчої, пошукової, ризикової соціальної діяльності, що в більшості країнах світу вважається найпрестижнішим видом діяльності. Підприємництву властивий індивідуальний характер і високий ступінь стимулювання співробітників. Досвід економічно розвинених країн свідчить про те, що підприємництво є базою національної економіки, а ефективна підприємницька освіта громадян – фундаментом економічного розвитку демократичного суспільства.

Підприємництво – це діяльність, пов'язана з вкладенням коштів з метою отримання прибутку на основі поєднання особистого зиску із суспільною вигодою, філософією якої є вільний індивідуалізм, що передбачає забезпечення власного процвітання за рахунок власних зусиль без шкоди інтересам суспільства. Його основними рисами є ініціативність і самостійність, систематичність, діяльність на власний ризик і прагнення до прибутковості; додатково виділяють творчий та інноваційний характер, самостійну юридичну відповідальність і соціальну відповідальність. Ініціатива проявляється через винахідливість та прийняття власних рішень, систематичність – у повторності регулярних дій, ризик – у персональній відповідальності за можливі позитивні чи негативні наслідки, прибутковість – у досягненні доходу від реалізації товарів і послуг, а творчий та інноваційний характер – у впровадженні нових продуктів, технологій та організаційних рішень, що підвищують ефективність ведення власної справи [3].

Підприємництво як вид діяльності не існує у вакуумі: воно реалізується через конкретні економічні структури, серед яких вирізняють малі, середні та великі підприємства, кожне з яких виконує певну функцію в національній економіці. Розуміння сутності малого та середнього підприємництва є особливо важливим, оскільки ці підприємства формують основу конкурентного середовища, сприяють соціально-економічному розвитку та забезпечують гнучкість економіки у відповідь на зміни ринкової кон'юнктури [4, с. 281].

Сутність малого підприємництва можна розглядати через чотири основні концептуальні підходи:

Мале підприємництво як сектор економіки – у цьому підході його визначають як окрему частину національної економіки, що охоплює сукупність дрібних підприємств, які функціонують у різних галузях та регіонах. Тут акцент робиться на структурну роль малих підприємств у формуванні ринку, зайнятості населення та розвитку локальної економіки.

Мале підприємництво як вид економічної діяльності – цей підхід підкреслює самостійну підприємницьку активність індивідів або груп, спрямовану на отримання прибутку через організацію виробництва, надання послуг або реалізацію товарів. В центрі уваги – практична діяльність підприємця та його здатність поєднувати ресурси, ризики і можливості для досягнення економічного ефекту.

Мале підприємництво як система економічних відносин – розглядає його як сукупність взаємозв'язків між підприємцями, споживачами, державою та іншими суб'єктами ринку, що формує конкурентне середовище, сприяє розвитку бізнес-культури та стимулює інновації. Тут підкреслюється соціально-економічний вимір підприємництва та його роль у підтримці ефективного ринку.

Мале підприємництво як сектор економіки та вид економічної діяльності одночасно – комплексний підхід, що поєднує структурний та функціональний аспекти. Він враховує і місце малого бізнесу у загальній економіці, і характер його діяльності, що дозволяє всебічно оцінити його внесок у розвиток ринку, зайнятості населення та соціально-економічну стабільність держави [5, с. 147].

Суб'єктами малого підприємництва в Україні є, зокрема, юридичні особи, які відповідають визначеним критеріям щодо чисельності персоналу та фінансових показників. Зокрема, середня кількість працівників таких підприємств за звітний період (календарний рік) не повинна перевищувати 50 осіб, а річний дохід від будь-якої діяльності не може перевищувати суму, еквівалентну 10 млн євро. Раніше ці критерії визначалися як не більше 50 працівників та річний дохід до 70 млн грн.

Дотримання цих обмежень дозволяє віднести підприємство до категорії малого бізнесу та забезпечує йому доступ до спеціальних пільг і державної підтримки. Юридичні особи малого підприємництва здатні організувати виробництво, надавати послуги або реалізовувати товари, водночас зберігаючи економічну самостійність, ефективно використовувати ресурси та приймати управлінські рішення. Така структура діяльності сприяє гнучкості та конкурентоспроможності малого бізнесу на ринку, одночасно забезпечуючи створення робочих місць та підтримку економічного розвитку на локальному та національному рівнях [6, с. 143].

Суб'єктами середнього підприємництва в Україні є підприємства, які відповідають встановленим критеріям щодо чисельності персоналу та фінансових показників. Зокрема, середня чисельність працівників таких підприємств коливається від 50 до 250 осіб, а річний дохід від будь-яких видів діяльності становить від 10 до 50 млн євро.

Слід підкреслити, що напрями державної підтримки підприємництва повинні враховувати специфіку галузі економіки. Різні сектори – сільське господарство, промисловість, машинобудування,

торгівля та інші – мають власні потреби та особливості розвитку, що потребує диференційованого підходу до стимулювання бізнесу. Успішна державна політика передбачає створення умов, які дозволяють підприємцям у кожній галузі ефективно реалізовувати свої проекти, впроваджувати інновації та забезпечувати конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Важливим критерієм при визначенні напрямів підтримки є також розмір підприємства – мікро-підприємства, малі, середні та великі. Наприклад, сучасні програми державної підтримки в Україні здебільшого орієнтовані на розвиток мікро- та малого бізнесу, що стимулює активність у цій сфері. Водночас така політика може мати побічний ефект у вигляді відносного скорочення частки середніх і великих підприємств, що потребує збалансованого підходу та системного регулювання для забезпечення сталого розвитку всіх секторів економіки [7, с. 1176].

Нормативно-правове забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва в Україні є результатом тривалого процесу становлення національної правової системи, спрямованої на формування сучасної ринкової економіки. Першим кроком у формуванні законодавства став Закон України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 року, який закріпив основні засади підприємницької діяльності та державного регулювання у цій сфері. У тому ж році було ухвалено Закон України «Про підприємства в Україні», що визначив організаційно-правові форми господарювання та порядок їхньої діяльності. Ці акти заклали основу для розвитку малого та середнього підприємництва як нового сектору економіки. Важливим доповненням стало затвердження у 1993 році першої Програми державної підтримки підприємництва [8].

Суттєвим етапом стало ухвалення Конституції України 1996 року, яка заклала фундаментальні засади розвитку підприємництва та гарантії державної підтримки малого й середнього бізнесу. У ній закріплено принципи свободи підприємницької діяльності, недоторканності права власності та рівності всіх суб'єктів господарювання перед законом. Зокрема, стаття 42 Конституції гарантує кожному право на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом, а також покладає на державу обов'язок забезпечувати захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Конституційні норми стали базою для подальшого розвитку спеціального законодавства у сфері малого та середнього підприємництва, визначивши стратегічний вектор державної політики у напрямі сприяння економічній активності громадян і створення правових умов для формування конкурентоспроможного ринку.

У цей же період уряд схвалив Концепцію державної політики розвитку малого підприємництва (1996 р.) та Державну програму розвитку малого підприємництва в Україні на 1997-1998 роки. Важливою правовою новацією став Указ Президента України від 3 липня 1998 року «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва», який запровадив єдиний податок і дав потужний поштовх розвитку малого бізнесу [9, с. 145].

У 1999-2001 роках було ухвалено низку законів і указів, серед яких особливе значення мали Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» (2000 р.) та Закон України «Про захист економічної конкуренції» (2001 р.), що забезпечували більш прозорі правила ведення бізнесу. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» визначив чіткий порядок отримання ліцензій та перелік видів діяльності, що підлягали ліцензуванню. Це стало важливим кроком у напрямі дерегуляції та подолання хаотичного контролю, оскільки до того часу порядок ліцензування був непрозорим і часто створював корупційні ризики. Закон встановив єдині правила для всіх підприємців і гарантував рівність доступу до здійснення ліцензованих видів діяльності [10, с. 17].

Вагомим кроком у розвитку нормативно-правової бази для малого та середнього підприємництва стало ухвалення Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року. Цей документ комплексно врегулював відносини у сфері господарювання, визначив засади здійснення підприємницької діяльності, принципи функціонування ринкової економіки, а також закріпив правовий статус суб'єктів господарювання, у тому числі малого та середнього бізнесу. Значення Господарського кодексу полягало в тому, що він створював цілісну систему норм, які регулювали господарські відносини між підприємцями, державою та іншими суб'єктами права, а також визначав механізми державного регулювання й підтримки підприємництва [11, с. 54].

У наступні роки нормативна база продовжувала вдосконалюватися. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» (2003 р.) значно спростив процедуру створення бізнесу. Водночас прийняття Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» (2012 р.) визначило основні правові та організаційні засади державної політики у сфері малого та середнього підприємництва, закріпивши принципи підтримки підприємництва на національному та місцевому рівнях.

У 2020-х роках розвиток нормативно-правової бази був орієнтований на європейську інтеграцію, цифровізацію та відновлення економіки в умовах війни. Було прийнято оновлений Закон Укра-

їни «Про публічні закупівлі», яким розширено доступ малого та середнього підприємництва до участі у державних тендерах, а також Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» (2021 р.), що сприяв розвитку інноваційного бізнесу. Окремі урядові програми, як-от «єРобота» (2022 р.), передбачали надання грантів для започаткування власної справи [12, с. 56].

Таким чином, історія нормативно-правового забезпечення МСП в Україні відображає еволюцію від базових законів початку 1990-х років до сучасних реформ, що інтегрують європейські стандарти та враховують виклики війни. Сучасна модель спрямована на підтримку підприємців через спрощення регуляторних процедур, фінансову допомогу, розширення доступу до ринків і стимулювання цифрових рішень.

Станом на сьогодні в Україні сформовано розгалужену систему нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання підприємницької діяльності та забезпечення державної підтримки малого й середнього бізнесу. Незважаючи на скасування у 2025 році Господарського кодексу України, його норми щодо підтримки підприємництва зберегли своє значення, оскільки були інтегровані у Цивільний кодекс та спеціальне економічне законодавство. У минулому саме Госпрським кодексом України (ст. 10, 16, 48) закріплено були основи державної політики у сфері розвитку підприємництва, визначав механізми його захисту та гарантії сприяння конкуренції.

Центральним актом сучасного законодавства є Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», що визначає поняття малого і середнього підприємництва, напрями та інструменти державної допомоги. Закон передбачає доступ підприємців до фінансових ресурсів, інноваційних програм, бізнес-інкубаторів, а також участь у державних та регіональних програмах підтримки. Особлива увага приділяється питанням інтеграції у європейський економічний простір та розвитку експорту.

Основні аспекти Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» включають:

Мета та принципи – сприяння розвитку малого і середнього підприємництва, підвищення їх конкурентоспроможності, інтеграція в європейський економічний простір.

Фінансова підтримка – пільгове кредитування, гранти, компенсації витрат на розвиток бізнесу та інновацій.

Консультаційна та інформаційна допомога – навчання підприємців, консультації з ведення бізнесу, правові та податкові поради.

Розвиток інновацій та технологій – підтримка інноваційних проєктів, участь у програмах розвитку технологій та модернізації виробництва.

Підтримка експорту – сприяння виходу на міжнародні ринки, участь у виставках, ярмарках та сертифікація продукції.

Інфраструктурна підтримка – створення та розвиток бізнес-інкубаторів, технопарків, центрів підтримки підприємництва [13].

Окремі галузі отримали спеціальне регулювання. Зокрема, Законом України «Про державну підтримку суднобудівної промисловості України» запроваджено податкові та митні стимули для стратегічно важливих підприємств, тоді як Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» спрямований на фінансову та організаційну допомогу малим фермерським і аграрним підприємствам. Це свідчить про орієнтацію законодавця не лише на універсальні механізми, але й на галузеві пріоритети.

Особливе значення має Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», прийнятий у рамках виконання зобов'язань перед Європейським Союзом. Ним регламентовано порядок надання державної допомоги бізнесу, забезпечує прозорість, запобігає надмірному втручанню держави в конкуренцію, що відповідає європейській моделі регулювання. Наприклад, закон дозволяє підприємству отримати компенсацію частини витрат на модернізацію обладнання або впровадження інноваційних технологій без надання переваги окремим учасникам ринку, що стимулює розвиток малого та середнього підприємництва і водночас підтримує чесну конкуренцію [14].

Практичні механізми реалізації державної підтримки деталізовані у підзаконних актах, зокрема у Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва. Документ визначає процедури отримання фінансування, критерії відбору заявників, умови використання коштів, що підвищує прозорість і результативність програм.

У сучасних умовах, особливо в період воєнного стану, система нормативно-правового забезпечення малого і середнього підприємництва в Україні постійно вдосконалюється та адаптується до нових викликів. Зокрема, запроваджено програму «єРобота», яка надає гранти фізичним особам-підприємцям для започаткування власної справи, що дозволяє створювати нові робочі місця та підтримує молодих підприємців. Впроваджено механізм пільгового кредитування «5–7–9%», який

передбачає доступ до дешевих кредитних ресурсів для малого та середнього бізнесу на інвестиційні та оборотні потреби. Додатково діють законодавчі стимули для релокації бізнесу з тимчасово небезпечних регіонів, що допомагає зберегти підприємства та робочі місця, а також програми підтримки експортерів, які включають компенсацію частини витрат на сертифікацію продукції, участь у міжнародних виставках та логістичну підтримку. Такі заходи дозволяють малому і середньому підприємству не лише виживати в умовах кризи, а й розвивати конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному ринках.

Висновки. Узагальнюючи підходи до визначення малого та середнього підприємництва, а також нормативне забезпечення його державної підтримки, необхідно зазначити, що мале та середнє підприємництво є ключовим елементом ринкової економіки, який поєднує індивідуальну ініціативу підприємців із ризиком та прагненням до прибутку. Мале та середнє підприємництво сприяє формуванню конкурентного середовища, забезпечує зайнятість населення та залучення різноманітних ресурсів, водночас стимулюючи інноваційний розвиток економіки. Малі та середні підприємства підвищують гнучкість ринкових механізмів, задовольняють локальні потреби споживачів і підтримують діяльність великих компаній, беручи на себе виробництво дрібносерійної або спеціалізованої продукції.

Держава виступає ключовим інститутом, який забезпечує створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств, стимулювання інноваційної діяльності та соціальної стабільності.

Нормативно-правове забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва в Україні є складною та багаторівневою системою, яка формувалася від початку 1990-х років і постійно змінюється відповідно до економічних та соціально-політичних викликів. Основу становлять базові закони, що закріплюють принципи свободи підприємницької діяльності, спрощену систему оподаткування, правила ліцензування та конкурентної політики, а також сучасні акти, спрямовані на цифровізацію, європейську інтеграцію та підтримку бізнесу в умовах війни. Серед ключових документів – Конституція України, Господарський та Цивільний кодекси, Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва», а також спеціальні галузеві закони й урядові програми. Водночас нормативно-правова база має низку недоліків: відсутність цілісної стратегії розвитку малого та середнього підприємництва, часті зміни законодавства, складні бюрократичні процедури, обмежений доступ до фінансування та недостатня ефективність механізмів підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонюк Д.А., Бухаріна Л.М. Онищенко О.А., Шишкін В.О. Підприємництво в сучасних умовах розвитку України. Запоріжжя, 2018. 428 с.
2. Кміть В.М., Падуро А.В. Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 7. С. 14-17. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/306ff7db-d475-4908-884f-e48900cc6cb9/content>.
3. Збарський В.К., Остапчук А.Д. Мале підприємництво – ефективна форма господарювання. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Економіка. 2017. Вип. 1(2). С. 203-209. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/295ab76f-e223-48dc-83ca-d4f1f7b4f931/content>.
4. Красносова О.М., Пономаренко Є.В., Харченко Р.В. Теорія та практика вибору перспективних напрямів розвитку малого бізнесу в Україні та світі. *Бізнес інформ*. 2021. № 11. С. 281-286. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-11-281-286>.
5. Донець О.Б. Кредитування малого і середнього бізнесу: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси і кредит»; Університет Державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2017. 259 с.
6. Васильченко М.І. Удосконалення управління бізнес-процесами в секторі малого і середнього підприємництва. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. No 3 (20). С. 143-147. URL: https://easterneurope-ebm.in.ua/journal/20_2019/23.pdf.
7. Лашин П.М. Методи та форми державної підтримки розвитку малого та середнього підприємництва. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4(4). С. 1176-1188. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-1176-1188](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-1176-1188).
8. Стрельбіцька Н.Є., Редько Т.В. Мале та середнє підприємництво як фактор соціально-економічного зростання ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 7, ч. 3. 2016. С. 118-122. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_3_2016ua/32.pdf.
9. Сментина С.В. Економіка та організація підприємницької діяльності. Київ: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 320 с.

10. Фролова В.Ю. Актуальні проблеми діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 1(37). С. 16–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2017_1_5.
11. Томнюк Т.Л. Напрями підвищення ефективності державного регулювання підприємницької діяльності в Україні. Економічний дискурс. *Міжнародний науковий журнал*. 2016. Випуск 4. С. 53–61. URL: https://sophus.at.ua/ED_2016_4/tomnjuk_tetjana_naprjami_pidvishhennja_efektivnost.pdf.
12. Федотова Ю.В. Державне регулювання діяльності суб'єктів малого бізнесу: конспект лекцій для студентів 3 курсу денної і заочної форм навчання спеціальностей 241 – Готельно-ресторанна справа, 193 – Геодезія і землеустрій, 073 – Менеджмент; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2021. 132 с.
13. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 3, ст. 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
14. Про державну допомогу суб'єктам господарювання. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 34, ст.1173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Борцевич П.С., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0